

Notícies · News

- IV Jornadas Franco-Españolas de Tradición Oral. 147
Carlos GONZÁLEZ SANZ
- 16th International Society for Folk Narrative Research Congress 149
Marianthi KAPLANOGLU
- IX Trobada del Grup d'Estudis Etnopoètics 151
Anna FRANCÉS MIRA

IV JORNADAS FRANCO-ESPAÑOLAS DE TRADICIÓN ORAL. Instituto de Estudios Altoaragoneses. Huesca, 3 y 4 de mayo de 2013.

IV Jornadas Franco-Españolas de Tradición Oral

Carlos GONZÁLEZ SANZ

Instituto Aragonés de Antropología, Zaragoza

Los pasados días 3 y 4 de mayo de 2013 se celebró en Huesca, organizada por el Instituto de Estudios Altoaragoneses y coincidiendo con el décimo aniversario de la Convención para la Salvaguardia del Patrimonio Cultural Inmaterial de la UNESCO, la cuarta edición de las Jornadas Franco-Españolas de Tradición Oral.

Como en anteriores ocasiones y partiendo del principio de que los Pirineos han sido tradicionalmente un eje vertebrador —geográfico y conceptual a un tiempo—, el objetivo de estas Jornadas fue poner en común y hacer públicos las nuevas aportaciones y enfoques que se han producido en el ámbito de la recopilación y el estudio de la tradición oral, del patrimonio inmaterial y del folclore en las distintas áreas culturales y territorios de ambas vertientes de la cordillera pirenaica.

Este nuevo encuentro, coordinado por Ángel Gari Lacruz, Carlos González Sanz, Francho Nagore y José Ángel Sánchez Ibáñez, tuvo como inicio y acto central, en la tarde del 3 de mayo, la mesa redonda titulada «La investigación en torno a la tradición oral en la región pirenaica: estado actual y prospectiva de trabajo», que reunió a Alfredo Asiaín, de la Universidad Pública de Navarra; Patricia Heiniger-Casteret, de la Université de Pau et des Pays de l'Adour; Isabel de la Parte, del Arxiu Nacional d'Andorra; Carme Oriol, de la Universitat Rovira i Virgili, y Mercedes Souto, del Gobierno de Aragón.

Como era de esperar, la presencia de un elenco de investigadores de tan alto nivel, procedentes de la mayor parte de los territorios pirenaicos, permitió ofrecer un amplio panorama de los estudios que se están llevando a cabo en dichos territorios, además de ofrecer aportes muy interesantes sobre la metodología y los medios técnicos, en especial los relacionados con el archivo del patrimonio inmaterial, que permitieron llegar a una serie de conclusiones —recogidas como cierre de esta reseña— que abren prometedoras líneas de colaboración entre las instituciones y personas que están dedicando sus esfuerzos al estudio de la tradición oral en el área pirenaica y territorios adyacentes.

Tras la celebración de la mesa redonda, la primera de las jornadas de trabajo tuvo un emotivo cierre con un acto en recuerdo y homenaje a la etnolingüista francesa Jeanine Fribourg, cuyas investigaciones sentaron las bases de los estudios etnográficos en la comarca de Los Monegros. Dicho acto fue introducido por Elisa Sánchez Sanz, de la Universidad de Zaragoza, y en él se proyectaron algunas filmaciones realizadas por Jeanine Fribourg, de gran valor testimonial y antropológico, seleccionadas y comentadas por el profesor Ángel Gonzalvo, del Instituto de Estudios Altoaragoneses.

Por lo que respecta a la mañana del 4 de mayo, los actos tuvieron su inicio con las ponencias «Brujas a mediodía. La expresión de las creencias en una autobiografía del siglo XVI», del profesor de la Universidad de Zaragoza José Ángel Sánchez-Ibáñez, y «Calas en el proceso de popularización de la jota aragonesa»,

del escritor aragonés Javier Barreiro Bordonaba, que permitieron complementar el amplio panorama de las investigaciones en materia de folclore y patrimonio inmaterial, entrando en los terrenos de las fuentes literarias y de la música popular.

Tras ellas, al igual que en anteriores ediciones, se aprovechó el final de las jornadas para la presentación de novedades bibliográficas en el campo de la tradición oral. De esta forma, pudimos conocer:

– La obra de Pablo Aína Maurel *Teorías sobre el cuento folclórico. Historia e interpretación*, magnífico panorama de los diversos acercamientos al cuento folclórico desde la teoría de la literatura, que ha sido publicada por la Institución Fernando el Católico, desde cuya web se puede acceder libremente al libro en formato PDF.¹

– El número 19 de la revista *Temas de Antropología Aragonesa*, del Instituto Aragonés de Antropología, en el que, como ya es norma, se ofrece un rico conjunto de artículos, entre los que cabe destacar el texto de Claude Gaignebet «¡Bajo las máscaras!», que recupera, gracias a la transcripción y traducción de Pilar Bernad, la conferencia impartida por el autor el 27 de mayo de 2009 en el Centro Cívico Río Ebro de Zaragoza.

– La obra de Félix A. Rivas, *La religiosidad popular en la comarca de Los Monegros*, publicada por el Instituto de Estudios e Investigación de Los Monegros, perfecto cierre para unas jornadas que, como queda dicho, recordaron a Jeanine Fribourg, cuyos estudios se centraron en las tierras monegrinas.

Por otra parte, como se hizo también en anteriores ediciones, durante la celebración de las Jornadas se contó con una muestra de los fondos bibliográficos y filmográficos del Instituto de Estudios Altoaragoneses, a la que se sumaron algunas de las principales obras de los participantes en estos encuentros.

Para finalizar, cabe destacar el alto grado de satisfacción que se pudo constatar entre los asistentes a las jornadas y, en particular, entre los organizadores, que consideran cumplido en gran medida el objetivo de estos encuentros. Al respecto, se pueden subrayar las conclusiones alcanzadas en la mesa redonda y los debates posteriores, que exponemos sucintamente a continuación y en las que, como se puede comprobar, se consignan los objetivos que pretende alcanzar el Instituto de Estudios Altoaragoneses en su afán por convertirse en nexo de los investigadores que, en el campo de la tradición oral, trabajan en el área pirenaica:

1) Crear un marco común de investigación en los Pirineos que favorezca e impulse la creación de una red de investigadores aprovechando los actuales sistemas de transferencia del conocimiento en línea.

2) Crear una línea de colaboración realista entre archivos, bases de datos y repositorios, como primer paso para articular una red de archivos.

3) Desarrollar herramientas metodológicas (fichas de inventario, tesauros, etc.) e intercambio de conocimientos en este campo.

4) Aprovechar los desarrollos tecnológicos en común.

5) Crear una red de referencia que permita acceder a fuentes de financiación nacionales, transfronterizas, pirenaicas o europeas.

6) Apoyar iniciativas en culturas minorizadas o en países o sociedades empobrecidas poniendo a su disposición nuestra ayuda metodológica y tecnológica.

7) Publicar los textos presentados en la mesa redonda en la web del IEA.²

1. <<http://ifc.dpz.es/publicaciones/ebooks/id/3198>> [fecha de consulta: febrero de 2014].

2. <<http://www.iea.es/>> [fecha de consulta: febrero de 2014].

16TH INTERNATIONAL SOCIETY FOR FOLK NARRATIVE RESEARCH CONGRESS «FOLK NARRATIVE IN THE MODERN WORLD: UNITY AND DIVERSITY». Vilnius, 25–30 June, 2013.

16th International Society for Folk Narrative Research Congress

Marianthi KAPLANOGLOU

University of Athens

The 16th ISFNR congress entitled “Folk Narrative in the Modern World: Unity and Diversity” was hosted and organized in Vilnius (25–30 June 2013) by the Lithuanian members of the ISFNR working at the Institute of Lithuanian Literature and Folklore. It provided an additional narrative on the fascinating routes followed by international folkloristics and encompassed a wide variety of subjects and both well-established and controversial approaches which stimulated lively discussions among experts in folkloristics, young researchers and postgraduate students. The congress contained plenary sessions, panels distributed in different thematic sessions and round-table discussions. Two symposia – the symposium of the ISFNR Committee on Charms, Charmers and Charming entitled “Charms on Paper, Charms in Practice” and the symposium of the Belief Narrative Network entitled “Boundaries of Belief Narratives” – were also held in the framework of the congress. It was thus difficult even for the most conscientious participant to acquire more than a fragmentary view of such a broad event which ran simultaneously in many settings.

Various attitudes were expressed about the place of folklore as a communicative process in a changing world. The subjects of folklore research, as emphasized by the president of ISFNR Ulrich Marzolph in his opening lecture, are perennial while their forms of expression change over time.

Many papers were based on macro- and micro-data findings. Giedrė Šmitienė in her plenary lecture “The World that Thinks Itself in Me”. The data sets addressed were extremely varied, ranging from stories about gods orally transmitted in the territory of the Amdo Indians to the mantras of north-eastern India, from the narratives of the Russian Pentecostals to the hunting stories of the Komi people, from the “Alkarisi” of Turkish folk religion to ghost lore at the University of Ljubljana, and from Argentinean oral versions of the Vanishing Hitchhiker to narratives from insular Greece. These papers provided an empirical basis for studying folk narrative in relation to its situational background (“the real habitat of all folklore forms”, as Dan Ben-Amos has phrased it). A common point of many papers was that folk narratives emerge as an alternative discourse inscribed in collective memory and relating to different aspects of social behavior. Additionally, folklore assumes a self-referential role with groups and communities concerned with their own traditionality and, thus, actively engaged in forms of expression and practices on the local level.

Archival material and its uses also created grounds for discussion. As argued by Pertti Anttonen in his plenary lecture “Lost in Intersemiotic Translation? The Problem of Context in Folk Narratives in the Archive”, the archival text does not lack a context, so it is open to performance analysis. This point of view emphasizes the aspect of interaction between the informant and the collecting ideologies of

the collector as well the study of what is external and internal to text contexts in the framework of archivization.

Special panels also dealt with issues of scientific folk narrative databases and the results presented were impressive. The “Dutch Folktale Database” presented in the paper by Theo Meder entitled “A Scientific Folktale Database Should Be More Than an Online Museum of Stories” and the three specialized databases presented in Carme Oriol’s and Emili Samper’s paper “Catalan Folk Literature Today: Research Databases on Internet” open up the way to universal comparative research in the new digitized era.

The presentations included theoretical and methodological questions, as well as topics on mythical knowledge and vernacular imagination, child-lore and youth-lore, folk narrative in the modern world, local food culture, narrative serialization, legends, etc.

Genre theory and questions of genres also received attention. As eloquently stressed by Pekka Hakamies in his paper “Defining Genre in Paremiology”, a new balance is to be found between the clear shift from the older etic research towards the emic view and the need to maintain intercultural comparability.

Belief narratives and practices were also a focus. They were studied in traditional environments or through such new forms of transmission as the popular media. Research papers emphasized continuities and ruptures in aspects of vernacular religion, while Christine Shojaei Kawan pointed out that there are different processes of appropriation of folklore in the construction of the past in her paper entitled “Saint Walburga: Aspects of Sainthood, Aspects of a Saint”.

Folktales remained one of the most researched topics in the field of folk narrative, in which both the poetics and the politics of wonder (following the terminology used by Cristina Bacchilega) and issues of heritage tourism (following the paper by Monika Kropiej) were investigated. Representing cutting-edge thinking on the polysemy of folktale symbolism, Francisco Vaz da Silva’s plenary lecture “Tradition as Translation: The Byways of Symbolism in Folktales” interprets the variations in orally transmitted stories as symbolic and semantic transpositions that lie at the core of folklore dynamics. On this basis, Vaz da Silva discusses Perrault’s “le Petit Chaperon Rouge”, his omissions and inventions (which were nevertheless admitted by oral storytellers) as well as the semantic values they share with the oral motifs.

A large strand of current folklore research focuses on the inscription of folklore in a national or international agenda of cultural politics as well as its appropriation in the new media of transmission provided by the internet and modern technologies. The status and valorization of folklore at the global level as part of a meta-folklore and the complex matters it generates were addressed in Valdimar Hafstein’s plenary lecture “The Condor’s Flight: Storytelling in the United Nations” which describes how the creation of international regimes for safeguarding the intangible heritage can become a tool for transforming the cultural traditions meant to be protected.

Politics was also addressed through the narrativization of events on both an international and a more restricted level. Charles Briggs studied narratives about women (or men) convicted of infanticide and accentuated how the construction of discourse about violence hampers the progress of counter-narratives.

A special panel session devoted to the Lithuanian Jews was precluded by Haya Bar-Itzhak's plenary lecture entitled "National Movements and the Study of Jewish Folklore in Eastern Europe" where the birth of Jewish folklore studies was discussed with reference to the use of Yiddish and Hebrew.

The warm reception we were given by our Lithuanian hosts, the small glimpses of Vilnius and the Lithuanian countryside at the beginning of summer, and the beautifully organized presentation of Lithuanian folk songs and dances left all participants with joyful and moving memories. Although the participants came from more than 35 countries, folklore researchers from some parts of the world were clearly underrepresented.

As decided at the general meeting, the 17th ISFNR congress will be held in Miami, Florida, in 2016 in conjunction with the congress of the American Folklore Society, while an interim conference will be held at the Hacettepe University in Ankara in September 2015.

* * *

IX TROBADA DEL GRUP D'ESTUDIS ETNOPOÈTICS «LITERATURA ORAL I EDUCACIÓ: SIMBIOSI I COMPLICITATS». Vic, 7, 8 i 9 de novembre de 2013

IX Trobada del Grup d'Estudis Etnopoètics

Anna FRANCÉS MIRA
Universitat d'Alacant

Els dies 7, 8 i 9 de novembre del passat any 2013 va tenir lloc a Vic la IX Trobada del Grup d'Estudis Etnopoètics (GEE) organitzada per la Universitat de Vic, la Universitat Rovira i Virgili, la Universitat d'Alacant, la Universitat de les Illes Balears, la Fundació Jacint Verdaguer i la Societat Catalana de Llengua i Literatura. En aquesta ocasió la Trobada versava sobre «Literatura oral i educació: simbiosi i complicitats», on es focalitzava l'educació com a vehicle fonamental per a la consolidació i l'expansió dels estudis populars en la societat: dos factors que es conjuminen per a la fixació de la nostra llengua, cultura i imaginari popular en general.

Amb la seu del Consell d'Osona com a lloc privilegiat, les jornades es van inaugurar la vesprada del dijous 7 amb la conferència de Carme Rubio i M. Carme Bernal sobre «La poesia de Jacint Verdaguer amb ressons de la tradició popular i la seva aplicació a l'escola», en què mostraven diverses experiències educatives a partir de versos de Verdaguer. Seguidament, començaren les comunicacions amb dos primeres propostes centrades en la història folklòrica de l'ensenyament valencià. La primera a càrrec d'Alexandre Bataller sobre «L'etnopoètica i ensenyament de la llengua en el context valencià anterior a 1983» i la segona, a càrrec de Vident Vidal, enllaçava amb l'anterior i continuava amb un repàs sobre aquests materials a l'escola valenciana fins a l'actualitat («L'escola en valencià i els ensenyaments folkloristes: una aproximació»). Amb el mateix fil temàtic, Margalida Coll ens feia un tast més general sobre aquests materials en l'àmbit educatiu: «La literatura popular com a font de recursos educatius: una aproximació».

La segona jornada començava amb comunicacions relacionades amb les llegendes i els contes aplicats a l'educació. Així, Roser Ros ens exposava «Els contes a primària i secundària com a eina d'expressió i cultura oral. Una experiència a

Barcelona (memòria de 10 anys)». Caterina Valriu ens relatà l'experiència conjunta de creació de contes entre Mallorca i Gàmbia en la seua comunicació «Llegendes per a un món millor: una experiència solidària entre Gàmbia i Mallorca». I finalitzava amb Àngel Vergés, que ens parlava de «Llegendes i paisatges del Pla de l'Estany», que ens mostrava un treball de camp que es podia aplicar a escolars.

La segona part del matí era oberta amb la comunicació de Carme Oriol «Tipologia dels reculls de narrativa folklòrica: de la recreació a la transcripció», que aprofundia més en el caràcter formal d'aquest tipus de reculls. A partir d'ací, trobarem comunicacions que unien el caràcter pedagògic o les preocupacions populars, al treball de recerca d'un autor: Josefina Roma i «La intenció pedagògica en la recerca. De Serra i Pagès a S. Llorens i P. Jaquetti»; Emili Samper amb «Preocupacions populars *versus* progrés: folklore i pedagogia en l'obra de Cels Gomis», o Josep Temporal amb «Notes pragmàtiques per a una valoració pedagògica de l'heroïna de la rondalla meravellosa». Les dues últimes propostes comunicatives de la vesprada se centraven de nou en el caràcter didàctic dels jocs lingüístics populars (R. Bassa, «Els jocs lingüístics populars des del punt de vista de l'etnopoètica. La seva didàctica») i de diverses rondalles (Mònica Sales, «Experiències didàctiques al voltant de les rondalles: de la tradició a l'adquisició de competències»).

La jornada finalitzà amb la presentació del Grup de Recerca Folklòrica d'Osona (GRFO), que va actuar també com a amfitrió de la Trobada. Després va tenir lloc l'assemblea anual del grup, on es va decidir el lloc (Banyoles), la data (7 i 8 de novembre de 2015) i el tema («Etnopoètica: arxius i materials inèdits») de la propera Trobada. També es va crear un nou grup gestor format per Emili Samper, Josep Temporal i Àngel Vergés, encarregat de les tasques d'organització i administració del grup. Es van decidir els curadors de les actes de la IX Trobada (Alexandre Bataller i Margalida Coll) i es parlà sobre el VI curs de Cultura Popular coordinat per Alexandre Bataller, previst per al primer trimestre de 2015 a Ontinyent-Bocairent i que tindrà com a tema central «La Festa».

El dissabte 9 tingueren lloc les últimes comunicacions. La primera giravoltava novament sobre «La rondalla com a artefacte educatiu», d'Ignasi Roviró, per passar a una exposició sobre l'experiència personal de N. Ghulam Dastgir i de com els contes de la mare la salvaren d'unes experiències traumàtiques durant la seua infantesa a l'Afganistan. Uns contes, aquests, que Joan Soler i Amigó ha adaptat al català com contà en «Els primers contes afganesos publicats, i en català». L'última comunicació de la jornada tractà un tema d'actualitat, el problema educatiu sorgit a les Illes a l'inici del curs 2013. Així, Jaume Guiscafré va presentar «Del Nolotil al NoalTIL: folklore en defensa de l'educació pública de qualitat» i de com la llengua havia fet florir elements folklòrics per encapçalar la defensa de l'educació en català.

A l'última part del matí es presentaren, breument, nous materials etnopoètics. Així, el primer llibre presentat va ser *Erotisme i tabús en l'etnopoètica*, les actes de la major part de les intervencions que van tenir lloc a Bocairent a la VIII Trobada (2012). En aquestes actes no sols s'analitzen diversos materials extrets de l'arxivística folklòrica clàssica, sinó també de materials més recents dins la interacció comunicativa quotidiana o bé en actuacions públiques més o menys recurrents.

El resultat és un recull de 16 articles que es podrien agrupar segons la temàtica en tres grans blocs. El primer, «Tabús i folklore», aplega 5 textos en què es tracten tant aspectes generals —exemples són l'estudi del folklore obscè o els tabús asso-

ciats als ritus de pas en la societat tradicional illenca— com aspectes més concrets: el folklore eròtic relacionat amb l'activitat de la sericicultura, el motiu de la vagina dentada i l'activitat folklorística femenina en la premsa catalana del primer terç del segle XX. El segon, «Folklore narratiu: erotisme i tabús», reuneix aquelles contribucions centrades en l'estudi i l'anàlisi de l'element eròtic i dels tabús presents en alguns dels aplecs canònics de la rondalla catalana o en l'obra d'autors importants per a la narrativa folklorica, i també inclou un treball sobre els tabús que els acudits tendenciosos solen qüestionar. Al tercer bloc, «Poesia popular: erotisme i tabús», hi queden reunides aquelles contribucions que se centren a analitzar els tabús i l'element eròtic presents en les tradicions cançonístiques —o més aviat cançonerística— i enigmística catalanes. Finalment, un esment a banda mereix l'escrit d'Emili Samper en memòria de J. M. Pujol, que va faltar uns mesos abans de la Trobada de l'any anterior a Bocairent. Es tracta d'un escrit que és alhora un homenatge i una primera revisió d'urgència de l'obra folklorística del mestre.

A la fi, també es van presentar altres materials com la revista de la URV *Estudis de Literatura Oral Popular / Studies in Oral Folk Literature; Balears i Pitiüses, terres de llegenda*, de la PAM. El llibre *De l'anarquisme al folklore: Cels Gomis i Mestre (1841-1915)*, d'Emili Samper; *El llibre del professor*, un recull de poemes d'Alexandre Batailler; *Aplec de Rondaies Mallorquines d'en Jordi des Racó VI*, per Jaume Guiscafré; *Els colors de les quimeres*, de Joan Borja i la col·lecció Aladroc, que arreplega contes i llegendes populars valencianes.

Aquestes jornades es van completar amb diverses activitats culturals per als assistents. A la primera jornada, es va poder gaudir de l'espectacle teatral *Serraller i bandoler* i, a la segona, d'un recital del grup Nova Euterpe, ambdues actuacions al Teatre Romà de Vic. Igualment, la Trobada finalitzà amb una visita guiada per la catedral de Vic, a la casa natal de J. Verdaguer i a l'arxiu GRFO (Folgueroles).